

In de smalle profielen van onze straten bestaat er een grote behoefte aan bomen die zich daarin kunnen voegen. Voor een deel verklaart dit het succes van bomen als *Carpinus betulus* 'Frans Fontaine' en *Quercus robur* 'Fastigiata Koster'. Ook de bekende zwarte els heeft een afgetraind en slank broertje, *Alnus glutinosa* 'Pyramidalis'.

Auteur: Hein van Iersel

UIT DE KRAAMKAMER VAN DE NEDERLANDSE BOOMKEKERIJ

Als je als dendroloog een ommetje maakt over boomkwekerij Batouwe in Dodewaard, loopt je al gauw het water in de mond: zoveel bijzondere soorten op een toch relatief klein oppervlak bij elkaar gebracht. Een wandeling over de containervelden en de kassen van Batouwe met directeur Henk Huibers en zijn broer Cor bracht uw redacteur op het idee om het komende jaar een aantal toekomstbomen onder het vergrootglas te leggen. Wat zijn de soorten en cultivars die we over tien of twintig jaar in onze steden gaan aanplanten? We beginnen makkelijk, met een inheemse soort die eigenlijk iedereen wel kent, maar waarvan de zuilvormige variant ten onrechte de naam heeft dat deze slecht leverbaar is: *Alnus glutinosa* 'Pyramidalis'.

Alnus glutinosa 'Pyramidalis': een lastige boom, maar goed leverbaar

Zuilvormige els: 'Inheems en een slank profiel'

Om te beginnen de herkomst. De zwarte els als soort is helemaal inheems; er zijn weinig bomen die zo goed bij het Nederlandse landschap passen als de zwarte en de gewone els. Overal waar voldoende vocht aanwezig is, staat her en der wel een els; voor een groot deel niet aangeplant, maar wild en natuurlijk gezaaid. Hoe Nederlands de els ook is, dat wil niet zeggen dat hij op alle fronten populair

is. De boom veroorzaakt nogal wat overlast als hij niet op de juiste plaats is gezet. Natuurlijk door vallend blad en vallende elzenproppen en katten, maar daarnaast staat de els volgens de website Allergieradar.nl in de top drie van allergie veroorzakende bomen (naast de berk en de hazelaar). Een derde nadeel van de els is dat het een pioniersboom is en misschien als gevolg daarvan geen

geweldig wortelgestel heeft. Graaf een els uit en je zult bijna altijd zien dat hij geen rondom egaal ontwikkeld wortelgestel heeft. Voor 'Pyramidalis' is dat niet anders dan voor de soort. Zorg dus voor een standplaats waar hij niet vol op de wind staat.

Pyramidalis

Terug naar onze zuilvormige els. *Alnus glutinosa*

4 min. leestijd

'Pyramidalis' is een forse boom, tot ca. 14-15 meter hoog met recht opgaande takken, waardoor er een opgaande kroon ontstaat en de boom beduidend smaller is dan de soort. Het blad is 8-10 cm lang en omgekeerd eirond, aan de bovenzijde donkergroen van kleur; de onderzijde is lichter en

De zwarte els is eenhuizig. De mannelijke katjes zijn langwerpig, 6 tot 12 cm lang, waarbij het stuifmeel via de wind wordt overgebracht. De vrouwelijke vruchtkatzen zijn ovaal, roodbruin, zitten met drie tot vijf stuks samen en zijn gesteeld. De elzenproppen worden gevormd door de vrouwelijke bloemen. Het zijn de schutbladeren van deze bloemen die houtig geworden zijn. In de oksels zitten de vruchtjes.

Het blad is rondachtig tot omgekeerd eirond en 4 tot 10 cm lang, met de grootste breedte boven het midden. De bladvoet is wigvormig, de bladtop afgerond en het blad bezit vijf tot zes paar krachtige nervenparen. De bladrand is onregelmatig en grof getand of gezaagd, stevig leerachtig en glanzend donkergroen van kleur. Het blad zit aan een kantige en gegroefde bladsteel, die nogal kleverig is. Dat laatste verklaart ook de soortnaam: *glutinosa* betekent namelijk 'kleverig'. *Alnus glutinosa* blijft extreem lang groen in het najaar en heeft een bruinige herfstkleur. De mannelijke katten zijn 3-6 cm lang in trossen van drie tot vijf bijeen en gesteeld; de vrouwelijke zijn kleiner en dik eivormig tot knotsvormig en roodachtig van kleur. De vruchten zijn na rijping bruinig zwart, bol eirond en verhout, tamelijk klein, 8-15 mm en zitten in groepjes bijeen.

Cor Huibers

behandeld en heeft een meer afgeronde top dan de soort. Helaas verdraagt de boom een standplaats in verharding slecht, ook weer net als de soort. Hij is relatief weinig in cultuur.

Hoewel de zwarte els een inheemse oorsprong heeft, geldt dat formeel niet voor *Alnus glutinosa* 'Pyramidalis'. Deze is rond 1880 door Späth Baumschulen gevonden. Späth is misschien wel de beroemdste boomkwekerij van Duitsland. In Nederland kennen wij dit bedrijf vooral van *Alnus x spaethii*, een andere zeer goed toepasbare els.

Leverbaar

In 2017 publiceerde Cees van der Linden, gepensioneerd boombeheerder van de gemeente Capelle aan den IJssel, een uitgebreid artikel over *Alnus glutinosa* 'Pyramidalis' in het NDV-blad Arbor Vitae. Een van de conclusies die Van der Linden trok, is dat deze boom amper gekweekt wordt. Dat laatste blijkt mee te vallen. Cor Huibers van Batouwe: 'Wij stekken deze van de moerplant en maken jaarlijks ongeveer 1000 bomen. Ik heb het verhaal van Cees van der Linden in Arbor Vitae gelezen, waarin hij stelt dat vermeerderen bijna onmogelijk is en zelfs met meristeem amper te doen is. Dat valt dus wel mee, maar je moet natuurlijk wel weten wat je doet. De herkomst van onze boom is uit Finland. Daar staat deze boom als een volgroeide boom. Ons probleem met de afzet van de boom is niet dat we met overschot blijven zitten. Het tegenovergestelde: we hebben steeds niet genoeg stekhout. In onze visie is het dus echt een populaire boom.' Niet alleen Cees van der Linden publiceerde recent over de boom. Ook Piet de Jong beschreef de 'Pyramidalis' in zijn monografie over de els in Dendroflora 2017. De Jong beschrijft daarin dat het vermoeden bestaat dat er veel verschillende 'Pyramidalis' klonen in omloop zijn, omdat bijvoorbeeld in Scandinavië de boom ook via zaai vermeerderd is. Dit resulteert in bomen die niet allemaal even goed van kwaliteit zijn.

Goede plek

'Pyramidalis' is, zo valt her en te lezen in de literatuur, een goede boom, maar je moet hem zeker niet overal neerzetten. Net als de soort heeft de boom een voorkeur voor vochtige tot natte grond. Hou je daar geen rekening mee, dan krijg je gegarandeerd last van topsterfte en dood hout in de kroon. Verder moet de boom geplant worden in ruime plantstroken. Op de website van het Gebruikswaardenonderzoek Laanbomen van Wageningen Universiteit, dat met een beetje zoekwerk nog steeds te vinden is, worden de ervaringen op drie plantlocaties met 'Pyramidalis' uiteengezet: in Zundert, Zeewolde en Eindhoven.

ACTUEEL

Alnus glutinosa 'Pyramidalis' is rond 1880 door Späth Baumschulen gevonden

De onderzoekers zijn helaas over geen enkele van de drie plantlocaties echt enthousiast. De conclusie kan daarom niet anders luiden dan dat 'Pyramidalis' een lastige boom is, waarvoor echt alle zeilen de goede kant op moeten staan, wil het een goede boom worden.

Be social

Scan of ga naar:

www.boom-in-business.nl/artikel.asp?id=23-7393